

KINCSES KOLOZSVÁR KALENDÁRIUMA 2026–2027

ERDÉLYI MAGYAR NEMZETI TANÁCS
KRITERION KÖNYVKIADÓ
KOLOZSVÁR

Szerkesztőbizottság: Gergely Balázs, H. Szabó Gyula (főszerkesztő), Kovács Zsolt, Lupescu Makó Mária, Lupescu Radu, Mihály Melinda, Sipos Dávid, Szilágyi Adrien Rebeka, Weisz Attila

Szerkesztette: Szabó Lilla

A fényképeket készítette: Biró István, Szentes Zágon, Vakarcs Loránd
Karikatúrák: Könczey Elemér

Az Írók-költők városa rovatot összeállította: az Erdélyi Magyar Írók Ligája

A gyermekoldalakot összeállította: Adorjáni Júlia Katalin

A keresztretjtvényeket készítette: Ferencz Csaba-Levente

© Szerzők, 2026

Kincses Kolozsvár Egyesület
Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács
Kriterion Könyvkiadó

Elérhetőségünk:

400095 Kolozsvár
Szentegyház / Iuliu Maniu u. 2/5.
kolozsvar@magyarnapok.ro

Olvasószerkesztő: Incze Éva

Korrektúra: Szenkovics Enikő

Borítófotók: Vakarcs Loránd

Nyomdai előkészítés: IDEA PLUS, Kolozsvár

A kötetet tervezte: Könczey Elemér

Műszaki szerkesztés: Fazakas Botond

Alak: 16,5×23,5 cm. Megjelenés éve: 2026

Nyomdai munkálatok: IDEA nyomda, Kolozsvár

Igazgató: Nagy Péter

ISSN 3061–2608

C. Tóth Norbert¹

A „törökösség” vádja

Szapolyai János erdélyi vajda és a mohácsi csata

Évszázadok óta folyik a vita mind a történettudomány, mind pedig a nagyközönségnek szánt munkák oldalain arról, hogy Szapolyai János szepesi gróf, erdélyi vajda és székely ispán miért nem jelent meg a mohácsi csatában: elkésett, szándékosan késett el, avagy szándékosan nem ment oda?² Az utóbbiakat állító szerzők egyúttal, kimondva vagy kimondatlanul is azt feltételezik, hogy Szapolyai azért maradt távol a mohácsi csatától, hogy vereség esetén és a király – általa minden bizonnyal biztosra vett – halálával az ország trónja az övé legyen. Ráadásul nem sajnálta e tetteivel édestestvérét, Györgyöt is feláldozni, aki megérkezéséig vállalta el helyette az egyik seregvezetői posztot. Jóllehet a szándékos távolmaradás feltételezése abszolút történelmietlen, hiszen a kor szellemiségétől mi sem állhatott távolabb, mint hogy valaki engedély nélkül, szántszándékkal ne jelenjen meg egy, a Magyar Királyság szempontjából sorsdöntő eseményen. Ez ugyanis egyértelműen becsületvesztéssel, ebből következően pedig a tekintélyének és befolyásának pillanatokon belüli elillanásával, sőt fő- és jószágvesztéssel járt volna.³ Arról nem is szólva, hogy bajosan választották volna meg három hónapon belül királlyá, ha igazak lettek volna a hírek a csatából történt szándékos távolmaradásáról, illetve „törökösségéről”. Az, hogy 1527-ben, Ferdinánd király várható támadása nyomán tárgyalásokba kezdett, majd 1528-ban „szövetségre lépett” a törökökkel, végül pedig 1529. augusztus közepén a mohácsi csatamezőn letette a vazallusi esküt Szulejmán szultán kezébe, már egy egészen más helyzet következménye volt,⁴ és természetesen nem lehet érv az 1526-ban történt események értelmezésekor.

1 A szerző a Magyar Nemzeti Levéltár főlevéltárosa, a HUN-REN–MNL–Szegedi Tudományegyetem Magyar Medievisztikai Kutatócsoportjának vezetője. A jelen írás a témában készülő nagyobb munkának a része.

2 Vö. Botlik Richárd: *Az 1526. évi mohácsi csata „árnyékseregei”*. E-Book, Budapest, 2017, 38–51.; Botlik Richárd – Nemes István: *Gondolatok az 1526. évi mohácsi csata távolmaradóirol, a hadkötelezettség törvényeiről és a tárgyalat kor orvosi kérdéseiről. Hadtörténelmi Közlemények*, 132. 2019. 462–467.

3 Vö. Neumann Tibor: *A mohácsi csata bihari és szilágysági résztvevői*. In: Oborni Teréz – Zsoldos Attila (szerk.): *Mohács és emlékezete. Tanulmányok Biharország történetéből* 14. Collegium Varadinum, Nagyvárád, 2026, 27.

4 Minderre lásd Barta Gábor: *A Sztambulba vezető út (1526–1528)*. (Gyorsuló idő) Magvető, Budapest, 1983; Kasza Péter: *Útkeresés kényszerpályán: Szapolyai János diplomáciai törekvései (1526–1540)*. In: Fodor Pál – Varga Szabolcs (szerk.): *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia: a Szapolyaiak*. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) MTA Bölcsészettudományi Központ, Budapest, 2020, 172–177.

A fentiek ellenére a kérdés vizsgálata mégsem megkerülhető, mivel Szapolyai János (és serege) valóban nem volt ott a mohácsi mezőn. Ma már jól ismerjük azon országnagyok neveit,⁵ akik személyesen vettek részt a csatában, de régóta közismertek azok nevei is, akik királyi utasítás birtokában voltak kénytelenek távozni a királyi táborból. Turzó Elek királyi kamarás- és tárnokmesternek, kincstartónak 1526. augusztus 10-én, Várdai Pál egri püspöknek augusztus 19-én parancsolta meg a király a távozást, az előbbi feleségéhez Budára, az utóbbit a bányavárosokba küldte,⁶ továbbá Szalaházi Tamás veszprémi püspök és Bornemissza János pozsonyi ispán, budai várnagy szintén a királyné mellett maradtak Budán, jóllehet bandériumaik Mohácson voltak.⁷

A „törökösség” vádjja

Az első híradást Szapolyai Jánosnak az ellenséggel történt cimborálásáról Antonio Giovanni da Burgio pápai követ Budán, 1526. június 13-án kelt jelentésében találjuk. A nuncius egy Budára érkezett szász ember kalandját vetette papírra, aki Vidinben járva együtt ebédelt a török vajdával, aki elárulta neki, hogy nem tudják majd megvédeni az országukat, mert az erdélyi vajda az ő oldalukon áll. S jóllehet már nagy sereget gyűjtött össze, de nem fog a királya segítségére sietni, erről írásban is kötelezettséget vállalt, cserében pedig a törökök, miután elfoglalták Magyarországot, feleségül adják hozzá a szultán leányát vagy nővérét. A szász ember ezt Erdélybe visszatérve Szapolyainak is elmondta, aki csak nevetett az egészen. Nem így Budán. A király ugyanis összehívta a fővárosban lévő külföldi követeket, hogy tanácsot kérjen tőlük. Burgio a király kérdésére azt felelte, hogy „a vajdát és testvérét meg kell tartani a király pártján hűségben, de másfelől a töröknél be kell őket feketíteni, hogy a szultán gyanúját felkelt-sük ellenük. A vajdának meg írja Őfelsége azt, hogy ne veszítse el bátorságát, mert Őfelsége igen nagy segítséget kap külföldről, Cseh- és Németországból, ne veszítse el reményét, mert a keresztény fejedelmek békét kötöttek egymással, Őszentsége pedig az összes Itáliában állomásozó hadakat elindította Horvátország felé. S más ilyen híreket kell vele elhítenni. Így is történt (a levél a vajdához

5 Lásd B. Szabó János – C. Tóth Norbert: „Árnyékboksz az árnyéksereggel” – avagy már megint mindenért Szapolyai a hibás. A magyar elit 1526. évi katonai szerepvállalásáról Botlik Richárd új könyve kapcsán. *Hadtörténelmi Közlemények*, 131. 2018. 2. 297–299., 301–303., 306.

6 II. Lajos király oklevelei és levelei 1521–1526. Szerk. és a mutatókat összeáll. C. Tóth Norbert. A regesztákat kiadásra előkészítették C. Tóth Norbert, Csiba Balázs, Gulyás László Szabolcs, Kádas István, Kovács Viktória, Kruppa Tamás, Lakatos Bálint, Neumann Tibor, Orsós Julianna, Péterfi Bence, Piti Ferenc, Simon Zsolt, Szovák Márton, Tuhári Attila, Visegrádi Renáta. ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja Történettudományi Kutatóintézet, Budapest, 2026, 1646., 1659. sz. (a továbbiakban: II. Lajos oklt.)

7 B. Szabó – C. Tóth: i. m., 304.

el is ment).⁸ Újabb öt nap elteltével már arról írt Burgio, hogy „(n)apról napra erősödik a gyanú, hogy Szapolyai János, az erdélyi vajda összejátszik a törökkel. Hogy ez igaz-e, vagy csak a félelem beszél az emberekből, nem tudom. Csak azt tudom, hogy akár igaz ez a vád, akár nem, igen-igen káros, és rossz hatással van a király háborújára.”⁹ Ugyanezekben a napokban (június 18.) érkeztek meg Budára a havasalföldi és a moldvai vajda követei, akik információkat hoztak a hadihelyzetről.¹⁰ A hónap végén, június 30-án írt jelentésében a követ úgy vélte, hogy a királyt nemcsak az ellenség, hanem „saját alattvalói részéről is veszély fenyegeti még így is, mert mindenki elégedetlen vele. Különösen Szapolyai vajda és pártja vannak ellene, akik – ez a gyanú erősen tartja magát – összejátszanak a törökkel. Úgyhogy Őfelsége végre is kénytelen lesz az országból menekülni.”¹¹ Ezek után történhetett valami, mert a vajda elleni szóbeli hadjárat lezárult, Burgio augusztus 13-i jelentésében tényszerűen mindösszesen annyit közölt, hogy „a vajdáról nincs más hír. Mondják, hogy szedi össze Erdély haderejét, s a király táborába tart.”¹² Két nappal később pedig arról írt, hogy „ha majd a kalocsai érsek meg az erdélyi vajda, Szapolyai János is megérkezik a táborba, lemegyek a királyhoz, megtekintem a hadsereget, s körülnézek, hogy nem lehetek-e valamiben segítségükre.”¹³ Az utolsó, immár a csata után Pozsonyban, szeptember 5-én kelt jelentésében, a korábbiakkal éles ellentétben már arról számolt be, hogy úgy hírlik, „Szapolyai János erdélyi vajda Budán van, s hogy derék katonasága van, s hogy magához ragadja a hatalmat, de ezt lehetetlennek tartom. Mondják azt is, hogy összejátszik az ellenséggel, de ezt nem hihetem el, mert hiszen öccse ott volt a csatában, sőt – mint híre jár, ott is esett el a mohácsi csatatéren. Igaz, hogy a csatatéren nem jelent meg sem a vajda, sem csapata, s az a néhány ember, aki e katasztrófából megmaradt, igazán nem tudom, kit tehetne meg királyává.”¹⁴

Burgio jelentéseiben – mint láttuk –, milyen hirtelen bukkantak fel, olyan gyorsan tűntek el a Szapolyai János árulásáról szóló részek, sőt, utolsó levelében már maga a követ zárta ki annak a lehetőségét, hogy János vajda szándékosan maradt távol a csatától. A „fordulópont” egyértelműen a június 18-i jelentés után következett be: a június 30-aiban még halványan felsejlik a „gonosz” vajda képe, de az az utáni jelentésekből már teljesen elmaradtak a Szapolyait szidalmazó mondatok. Ebben nyilvánvalóan több dolog is szerepet játszhatott: az egyik, hogy a követ nem beszélt magyarul, így mindenről csak valaki tolmácsolása útján értesülhetett (aki viszont kedve szerint alakíthatta az elhangzottakat).

8 B. Szabó János – Farkas Gábor Farkas (szerk.): *Örök Mohács: szövegek és értelmezése*. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Budapest, 2020, 70. Bartoniek Emma fordítása.

9 Uo. 73. Bartoniek Emma fordítása.

10 Uo. 72. Bartoniek Emma fordítása.

11 Uo. 81. Bartoniek Emma fordítása.

12 Uo. 114. Bartoniek Emma fordítása.

13 Uo. 115. Bartoniek Emma fordítása.

14 Uo. 132. Bartoniek Emma fordítása.

Könnyen előfordulhat, hogy a határparancsnokok közötti, szokványosnak mondható kapcsolattartást érthette félre, például Tomori Pál kalocsa-bácsi érsek, az Alsó részek főkapitánya 1525 őszén ugyancsak kapcsolatban állt Báli béggel.¹⁵ A második ok a király és a vajda közötti ellentétes értelmű parancsok és levélváltások lehettek arról, hogy ki és miként cselekedjen. Végül a harmadik, talán legfontosabb, hogy június közepén érkeztek Budára a havasalföldi és moldvai vajdák követei, akik új információkat hoztak az oszmánok előrenyomulásáról. A havasalföldi követ elmondta, hogy az oszmánok egy pasa vezetésével Nikápolynál állnak és országukon keresztül akarnak Erdélybe törni, ezért ura nem segítheti a magyar királyt.¹⁶ Ebből következően Szapolyai sem mozdulhatott a területről.

Burgio követnél nagyságrendekkel súlyosabb vádakat, sőt tényként hangzó állításokat fogalmaztak meg közel egy évvel később I. János királlyal szemben. Az uralkodó ugyanis Habsburg Ferdinánd osztrák főherceg, választott cseh és magyar király¹⁷ várható támadását különböző utakon kívánta leszerelni, így többek között a törökkel kötendő békével és esetlegesen tőlük történő segítségkéréssel is fenyegetődött 1526 végén, 1527 elején.¹⁸ János király egyik próbálkozása sem járt sikerrel, viszont e tárgyalási taktikája nem tett jót későbbi – és utólag korábbi – megítélésének.

Az előbb már említett vádak forrása egy VIII. Henrik angol királyhoz küldött levél, amelyet a Pozsonyban tartózkodó Bátori István nádor, Szalaházi Tamás veszprémi püspök és ispán, Battyányi Ferenc dalmát–horvát–szlavón bán, Turzó Elek tárnokmester, vingárti Horvát Gáspár asztalnokmester, továbbá más, név szerint nem említett királyi tanácsosok és magyar előkelők írtak 1527. március 7-én.¹⁹ Ebben először ecsetelték az ország helyzetét, majd arról írtak, hogy ha az oszmánoktól elszenvedett pusztítás, illetve a király halála és a csata elvesztése mind nem lett volna elég az ország számára, még belső ellenségük is támadt. Ennek kiléte nem maradt megválaszolatlan: „van az országban egy János nevű szepesi gróf, akinek atyja, István alacsony sorból származott és Boszniából gyermekként került Magyarországra, ahol némi idő után pártfogói támogatásával Mátyás király kegyelmébe férkőzött, és a bőkezű

15 Fraknoi Vilmos: *Tomori Pál élete és levelei*. Athenaeum Társulat, Budapest, 1881, 88–89. (Burgio október 28-i jelentésének melléklete.)

16 B. Szabó – Farkas (szerk.): *Örök Mohács*. Id. kiad., 72. Bartoniek Emma fordítása.

17 A csehországi megválasztása 1526. október 23-án, a magyarországi december 16-án volt. (Pálffy Géza: Sorsforduló a magyar történelemben: Mohács és következményei. In *Brodarics-émlékkönyv. Egy különleges pártváltás a mohácsi csata után*. Írták, a kötet dokumentumait válogatták és a tájékoztató irodalomjegyzéket összeállították Kasza Péter – Pálffy Géza. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2011, 11.)

18 Minderre lásd Barta: i. m., 102–108.; az eseményekre összefoglalóan lásd Pálffy Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2010, 50–63.

19 Österreichische Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarischen Akten, Allgemeine Akten, Fasc. 3, Konv. C. fol. 34r–37v.

uralkodótól jelentős gazdagságra, jelentős befolyásra tett szert. Ám a most szüntelen sóhajokkal és gyásszal siratott királyunk apja, Ulászló kegyelméből és bőkezűségéből már rendkívülivé növelte vagyonát, mert még a nádori tisztséget is, amely második a király után, megszerezte magának.²⁰ Ekkor azonban János, atyja halála után, akár saját természete, akár rossz tanácsok hatására, amelyek a fiataalt erre ösztönözték, azonnal zavaros dolgokba kezdett: Ulászló király ugyanis öregségtől és betegségtől szenvedett, így semmit sem hagyott megkísérletlenül, hogy őt vagy a királyi székből letaszítsa, vagy halála után bármi módon utódja lehessen. A kiváló király halála után sok mindent mesterkedett fia, a még kiskorú Lajos ellen is, ezek oly nagy horderejűek, hogy még röviden, pontokba szedve sem lehetne e levélben felsorolni.” Az utókor szerencséjére az országnagyokat nem rettentette vissza ezek papírra vetésének a hosszadalmassága, és részletesen ismertették azokat: „Soha nem szűnt meg pártokat pénzzel és ígéretekkel táplálni, hogy a királyok minden tervét megelőzze, megzavarja és megghiúsítsa. Mindig is oly nagy megvetéssel viseltetett a főurak iránt, hogy amikor az igen kiváló és gazdag tartomány, Erdély élére került, sem a királynak – aki állandóan segítségét kérte –, sem a hazának nem akart – ámbár igen népes sereggel rendelkezett, részben a tartományból, részben királyi zsoldban álló katonákból – soha segítséget nyújtani a legsúlyosabb veszély idején.” A fentiek nyomán – folytatták az országnagyok – „ennek az egyetlen embernek gyávasága és lázadása következtében Magyarország minden erősségét, amelyek fő védelmét jelentették, az elmúlt hét évben a törökök elfoglalták. És amit könnyek nélkül felidézni sem tudunk: élne ma Lajos királyunk – ebben semmi kétségünk –, nem történt volna meg a magyarok ilyen nagy pusztulása, nem gyújtottak volna fel és nem gyaláztak volna meg annyi pompás és szent templomot, nem foglaltak volna el vagy romboltak volna le annyi várost, mezővárost és várat, és nem hurcoltak volna el annyi ezer keresztényt nyomorúságos rabságba, akik túléltek a mészárlást.” Mindez persze megakadályozható lett volna, „ha a jó János vajda – így nevezik az erdélyi tisztségviselőt – annyiszor a király által hadba hívva hajlandó lett volna részt venni az ütközetben, mert akár a király és ama kiváló férfiak – akik mindig ellenálltak istentelen törekvéseinek – vesztére tört, amint azt a legtöbben vélik, akár más okból – amely aligha lehetett más, mint gyalázatos –, még híre sem volt annak, hol rejtőzött vagy bolyongott éppen abban az időben, amikor a hadjárat folyt”. Hogy aztán az elvesztett csata után „a király és a főurak halálának hírére azonban addig még visszafogta magát, amíg a török szultán győztes seregével az országukban tartózkodott. Amikor azonban az ellenség zsákmánnyal és pusztítással kimerítve elhagyta Magyarországot, azonnal előreküldte embereit, hogy az ő nevében foglalják el a budai várat és a királyi udvart, majd maga is – néhány hívével együtt, akik közül többen felségsértés bűnében

20 A szövegnek az „atyja” szótól a jegyzetig tartó részének fordítását lásd Neumann Tibor: Két nádor és egy vajda, avagy a Szapolyaiak útja a királyi trónig. In Fodor – Varga (szerk.): *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia*. Id. kiad., 14.

voltak elmarasztalva – minden előzmény nélkül példátlan módon gyűlést mérészt összehívni, és a királyi koronát, amely az ő hűségére és őrizetére volt bízva, a királyság saját törvényeivel és szokásaival szemben jogtalanul bitrolja.” (Azaz megkoronáztatta magát, de ezt, mivel a Ferdinánd pártján állók nem fogadták el János „királyságát”, mégsem írhatták le.) Az országnagyok aztán meg is indokolták, hogy miért nem nevezik „Szepesi”, azaz Szapolyai Jánost királynak, így folytatták ugyanis levelüket: „mi azonban, akik ennek az embernek a mesterkedéseit ifjúkorától fogva nem kevésbé gyűlöltük, mint ismertük, vakmerőségét a haza és szabadságunk számára veszedelmesnek tartva királlyá választottuk e királyság törvényes örökösét, Ferdinándot, Csehország királyát, Ausztria főhercegét, a mi (néhai) királyunk sógorát; őt egyébként is megillette a királyi jog és az öröklés azon szerződések alapján, amelyek az ő elődei és a mi királyaink között kötöttek.” A következő mondatokban hosszan érveltek amellett, hogy miért is Ferdinánd lesz a megfelelő a magyar trónra, és egyúttal „Szepesi” János kapcsán pedig remélték, hogy „nem sok fáradsággal és vérrel elérhető lesz, hogy a koronát – amelyet jogtalanul és igazságtalanul szerzett meg – ugyanilyen szégyennel és gyalázzal, akár akarja, akár nem, néhány hónapon belül át fogja adni urunknak és fejedelmünknek. Neve ugyanis az egész ország népe előtt gyűlöletes, és mindenki mélységesen elítéli mind régi, mind új tetteit, és – amint valóban az – hazánk minden bajának és veszedelmének okozójaként emlegeti.” Mindezt azért írták meg az angol királynak, hogy megismerje „Szepesi” János bűneit, illetve királyuk, Ferdinánd jogait, továbbá hogy a török elleni elkövetkezendő háborúban ő is támogassa pénzzel az utóbbit. Összefoglalva tehát megtudtuk, hogy a vajda születésétől fogva folyamatosan azon mesterkedett, hogy megszerezze a magyar trónt a törvényes örököseitől, előbb Lajostól, majd Ferdinándtól. Továbbá nemcsak az országnagyok, hanem még Lajos király hívására sem vett részt a törökök elleni harcokban, aminek következtében az utóbbi hét évben, azaz 1521 óta a támadók sorra foglalták el a királyság legjelentősebb határvárait. S mindezt azzal tetézte, hogy elragadta a Szent Koronát és királlyá koronáztatta magát (bár ez utóbbit, mint láttuk, szemérmesen elhallgatták).

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a „vádlott” 1526 előtti törökellenes harcairól és hadjáratairól bőséges információkkal rendelkezünk. Szapolyai Jánost 1510. november elején nevezte ki II. Ulászló király Erdély élére, és vajdasága (és székelői ispánsága) nemcsak a kortársak, de az utókor szemszögéből is sikeresnek minősíthető. A tartományt ezen idő alatt egyetlen török betörés sem érte, sőt a vajda volt az, aki a királyi udvar egyetértésével, több alkalommal is hadjáratot, portyát vezetett Erdélyen túlra. 1513 nyarán a szreberniki bántás visszafoglalása érdekében tervezett hadjáratban vett részt,²¹ 1514 májusában

21 Mikó Gábor: Oszmánellenes hadjáratok lehetőségei a 16. század elején. Kísérlet Szreberni, Szokol és Tessány várak visszahódítására 1513-ban. *Századok*, 154. 2020, 577–620.

„Bulgáriába” vezetett portyát,²² 1515. április második felében és május első felében a Nándorfehérvártól délre fekvő Zsarnó várának (ma Havala néven Belgrád része) sikertelen ostromát irányította.²³ Nándorfehérvár 1521. évi török ostroma és elfoglalása idején szintén kivonult az erdélyi hadakkal, sőt, személyesen volt jelen a bátai királyi táborban.²⁴ A következő évben két hadjáratot vezetett Havasalföldre (július 7–18., október 14–november 14.), ahol megerősítette Radu de la Afumați vajda hatalmát.²⁵ 1524-ben Szörény vára többszöri török ostromakor vezetett hadat a vár felmentésére (de ennek ellenére szeptember végén elfoglalták azt).²⁶

Szapolyai János Erdélyben

Az erdélyi vajda valamikor 1525. november elején indult el otthonából Erdélybe, december 1-jén már Déván volt,²⁷ innen Tordára ment, ahol december 3-a körül tartománygyűlést tartott.²⁸ (A következő mintegy nyolc hónapot folyamatosan szolgálati helyén töltötte.) A tordai tanácskozások, amelyeken a vajda mellett Dóci János királyi kincstartó és Gerendi Miklós királyi titkár²⁹ is megjelent, egyik témája a királyi adó megfizetésének kérdése lehetett. A gyűlés végeztével, december közepén érkezhetett meg Nagyszebenbe,³⁰ ahol adataink szerint február végéig maradt, közben néhány napra felkereste a székelyeket,

22 Neumann Tibor: Bulgária – Erdély – Temesvár. Szapolyai János és a parasztháború. In C. Tóth Norbert – Neumann Tibor (szerk.): *Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországáról.* (Magyar történelmi emlékek. Értekezések) MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest, 2015, 110–112.

23 C. Tóth Norbert: Szapolyai János erdélyi vajda török ellenes harcai (1510–1526). In Fodor – Varga (szerk.): *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia.* Id. kiad., 104–108.

24 Uo. 108–109.

25 C. Tóth Norbert: Szapolyai János erdélyi vajda 1522. évi havasalföldi hadjáratai. Havasalföld korlátozott függetlenségének biztosítása. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. 2012, 987–1014.

26 C. Tóth Norbert: *Két király szolgálatában. Kiskállói Vitéz János (†1548) pályaképe.* (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 18.) HUN-REN-MNL-SZTE Magyar Medievisztikai Kutatócsoport, Budapest, 2024, 51–53.

27 Neumann Tibor: *A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526).* (Magyar történelmi emlékek. Okmánytárak) MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2012, 505–508. (a továbbiakban: Szapolyai oklt.)

28 Fond Magistratul orașului și scaunului Sibiu. 3. Seria actelor financiar contabile și de impunere. 2. Socoteli consulare [Nagyszeben város (Nagyszeben város és Szebenszék magisztrátusa) iratai. 3. Számvevősségi és adóügyi iratok. 2. Konzuli és egyéb számadások 1484–1784.] Nr. 37. [1525] és 38. [1526] város, Szebenszék, Hétszék (a továbbiakban: Szebeni szk. 1525, illetve 1526) pag. 80.

29 Szebeni szk. 1525, pag. 79., 73.

30 Dec. 19., 22.: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár (a továbbiakban: MNL OL DL) 63044., 24238., Diplomatikai Fényképgyűjtemény (a továbbiakban: MNL OL DF) 257785.

vízkeresztkor (Székely/Maros)vásárhelyen volt,³¹ ahonnan Asszonyfalván (ma Axente Sever) keresztül³² tért vissza Szebenbe.³³ Február 25-én értesítette Brassó városát arról, hogy a török szultán az ország ellen készül, és ennek felderítésére kiküldött kémeket is.³⁴ Még a következő pár napban is Szebenben volt,³⁵ mert innen küldhette szét a meghívót az erdélyi három nemzet részére, hogy jelenjenek meg az Enyed városába március 7-re összehívott tartománygyűlésen.³⁶ A vajda minden későbbi adat szerint részt vett a gyűlésen, de hogy pontosan mikor érkezett meg a helyszínre, források hiányában nem tudni.³⁷

Az enyedi tartománygyűlésen a nemesekkel és szászokkal döntöttek többek között arról, hogy az ország védelmére az elkövetkező, szultán elleni általános hadjáratra minden erdélyi várból és városból ágyúkat – golyókkal és lőporral meg más hadi felszereléssel – kell küldeni március 25-re Szászsebesre.³⁸ Továbbá minden egyes világi mellett az egyháziak is kötelesek fegyveresen fejenként a háborúban részt venni – kivéve azokat a papokat, akiknek két birtokonként a lelkek gondozására otthon kell maradniuk.³⁹ Végül elhatározták, hogy minden városból és mezővárosból az elkövetkező hadjáratra kapákat, ásókat és csákányokat kell hozni, továbbá az ugyanezen helységeken lakó kovácsoknak 3-3 dárdát kell készíteniük és április 24-ig átadni a bíráiknak, akiknek május 13-ra azokat Szentágotára kell küldeniük.⁴⁰ A vajda egyúttal arra is felszólította a tartomány lakosságát, hogy a király által kivetett adót (*subsidium*) a megadott időpontra haladéktalanul fizessék meg a kincstartó emberének.⁴¹

Az enyedi tartománygyűlés bezárása után néhány nappal Szapolyai János Szászsebesre tette át székhelyét, ahol március második felétől április végéig mutatható ki.⁴² A vajda március 16-án innen küldött levelet a királynak, amelyben részletesen beszámolt az ügyek állásáról. Egyfelől tudatta az uralkodóval, hogy a havasalföldi és moldvai vajda közötti konfliktus elrendeződött. Arról is tájékoztatta, hogy az oszmánok hajóhidat készítettek egy helységnél, és immár biztos benne, hogy teljes haderejükkel Erdélyre fognak támadni, Brassót és Nagyszebent fogják ostrom alá venni. Nála járt a havasalföldi vajda embere, aki kifejezte hűségét felé, és jelezte, hogy majd személyesen fog a királynak beszámolni az

31 Szapolyai oklt., 509.

32 Január 13.: Szapolyai oklt., 510.; január 15.: MNL OL, DL 38724.

33 Január 17-én már biztosan ott volt (Szapolyai oklt., 510–511.); február 2.: Szebeni szk. 1526, pag. 27.

34 Szapolyai oklt., 511–512.

35 Február 27.: MNL OL, DL 36970.

36 A vajda által tartott tartománygyűlések listáját lásd Neumann Tibor: Dózsa legyőzője. *Székelyföld – Terra Siculorum*, 18. 2014. 11. 93–107., 94.

37 Szapolyai oklt., 512–514. (március 12–13.)

38 Uo. 513.

39 Uo. 517–518.

40 Uo. 521.

41 Uo. 513–514.

42 Március 16.: Uo. 514–515.; április 28–29.: Uo. 518–521.

ügyekről. Végül kérte a királyt, hogy küldjön embereket és fegyvereket, különösen nehézlovasokat és puskás gyalogosokat, mivel utóbbiak a szászokat kivéve nincsenek Erdélyben, illetve azok is kevésbé alkalmasak a hadjáratokon való részvételre. Kérte még, hogy küldjenek ágyúkat is a városok számára. A hadisegély ügyében a nemesek is követséget küldenek hozzá. Levelét azzal zárta, hogy biztos benne, az oszmánok várhatóan egy hónap múlva kísérletet tesznek a „havasok” elfoglalására, amit segítség nélkül nem tudnak megakadályozni.⁴³

Szapolyai János időközben folytatta a védelem megszervezését: április 28-án és 29-én ismételten megparancsolta, hogy a kért ágyúkat és hadiszereket, akik még nem tették, vigyék Szászsebesre.⁴⁴ Nagyszeben városa már április 8-án teljesítette a parancsot, és négy ágyút küldött.⁴⁵ Az április végi napokban egyúttal arról is döntöttek, hogy újabb tartománygyűlést hívnak össze, ezúttal május 13-ra, Medgyes városába.⁴⁶ Könnyen lehetséges, hogy ez összefüggésben állhat az uralkodó által Havasalföldre küldött⁴⁷ Gerendi Miklós királyi titkár Budáról történt – ismételt – megérkezésével.

Az erdélyi vajda valamikor május elején vonult át Medgyes városába, a gyűlés megnyitásokor már ott volt, majd további egy hétig maradhatott a városban.⁴⁸ Az erdélyi nemesség, a szászok és a székelyek tanácskozásának témáiról Szapolyai János május 18-i és 24-i, a szászokhoz szóló leveleiből alkothatunk képet. Közölte velük, hogy a szultán teljes haderejével megindult Erdély ellen, ezért felszólította őket, hogy állítsanak ki ezer jól felszerelt lovast.⁴⁹ Három héttel később a vajda már arra adott utasítást nekik, hogy kétezer lovast szereljenek fel.⁵⁰ Egyértelmű tehát, és az események fényében persze korántsem meglepő, hogy a megbeszélések fő témája Medgyesen is a török elleni védekezés megszervezése volt.

Szapolyai János valamikor május 22-e után hagyta el Medgyes városát, és két nappal később már ismét Nagyszebenben találjuk.⁵¹ Innen Szászsebesre ment, ahol rövid megszakítással július végéig, augusztus elejéig maradhatott.⁵² Június 10-i levelében Beszterce városát szólította fel száz puskás kiállítására, illetve a medgyesi gyűlés határozata értelmében kért hadak megküldésére, mivel egyre biztosabbnak látta az oszmánok támadását.⁵³ Amíg Besztercenek száz, addig a szászok hét székének további négyszáz puskást kellett küldenie a vajdához

43 Uo. 514–515.

44 Uo. 518–519.

45 Szebeni szk. 1526, pag. 33.

46 Szapolyai oklt., 520.

47 Uo. 519–520.; Lakatos Bálint: A király diplomatái. Követek és követségek a Jagelló-korban (1490–1526) I–II. *Történelmi Szemle*, 61. 2019. 593–616. és 62. 2020. 281–362.; II. 349.

48 Május 14.: MNL OL, DF 255140.; május 22.: MNL OL, DL 63048.

49 Szapolyai oklt., 522–523.

50 Szebeni szk. 1526, pag. 42. (Június 7-i bejegyzés.)

51 Május 24–25.: Szapolyai oklt., 522–523.

52 Június 10. Szapolyai oklt., 524.; július 31.: Uo. 527–528.

53 Szapolyai oklt., 524.

(címeztek egyébként kísérletet tettek a kontingens csökkentésére).⁵⁴ Ezzel függhet össze Burgio követnek a korábban már idézett június 18-i jelentésének egy részlete, amely szerint a havasalföldi vajda követe révén azt jelentette, „hogy Nikápolynál is áll egy török sereg egy pasa vezérlete alatt, s ez Havasalföldön keresztül Erdélybe fog betörni”.⁵⁵ Továbbá szintén ide kapcsolható az a szebeni számadáskönyvben található, egész oldalas bejegyzés, amelyben a vajda parancsára június 24. előtt kiállított fegyveresekről írtak.⁵⁶

Közben, június közepén nem várt vendég érkezett Budáról. Az uralkodó kajdacsí⁵⁷ Horvát György királyi tanácsost küldte a szászokhoz azzal a parancssal, hogy minden szék tüstént küldje el két tekintélyesebb tagját a királyhoz. A követ Szászsebesen „táborozott le” – mivel minden bizonnyal Szapolyai Jánosnak is kézbesített küldeményt –, ahová a szebeniek is elküldték emberüket.⁵⁸ Hogy mi lehetett még a királyi tanácsos által átadandó üzenetekben, pontosan nem tudjuk, de egy biztos, újabb adóikvetésről hozott hírt.⁵⁹ A vajda ennek okán Szászsebesre tartománygyűlést hívott össze, amit biztosan megtartottak, mivel Szeben városa július 8-án adott útiköltséget képviselőinek.⁶⁰

Az egyre növekvő veszély arra sarkallhatta a vajdát, hogy a mozgósítás meggyorsítására, illetve az időközben a király által Erdélybe küldött újabb követek meghallgatására ismételten tartománygyűlést hirdessen. Ennek időpontjaként július 27-ét és Medgyes városát jelölte ki, és kérte a szászokat, hogy oda küldjék el teljes felhatalmazással rendelkező követeiket.⁶¹ A tartománygyűlésen a két királyi követ, vingárti Horvát Gáspár és somlyói Bátori István meghallgatása után az ország védelméről és ezzel összefüggésben a mozgósításról tárgyaltak a jelenlévők, az ekkor hozott határozatok közül kettőre maradtak adataink: fő- és jószágvesztés terhe alatt a teljes Szászföldnek ötezer lovast kell kiállítania, és királybíráik, bíráik, falunagyjaik és székbíráik vezetésével négy hónapnyi fizetéssel és ellátmánnyal felvonulni, továbbá a tartomány haderejének augusztus 9-ig Kolozsvárra kell összegyűlnie.⁶²

A gyűlés feloszlása után is zajlottak még tárgyalások, egyrészt Tordán, másrészt Kolozsváron, amelynek kipuhatolására a szebeniek augusztus 2-án

54 Szebeni szk. 1526, pag. 43.

55 B. Szabó – Farkas (szerk.): *Örök Mohács*. Id. kiad., 72. Bartoniek Emma fordítása. Idézte Pataki József: Radu de la Afumați és Zápolya János magatartása a Mohácsi csata előestéjén. In Bitay Ödön (szerk.): *A magyar nemzetiség története és testvéri együttműködése a román nemzettel. Tanulmányok I.* Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1976, 76.

56 Idézet a bejegyzésből: Uo. 79. 40. jegyzet.

57 A korábbi években többször is járt Erdélyben, vö. Szapolyai oklt., 467–468., 469–470.

58 Szebeni szk. 1526, pag. 43.

59 Szebeni szk. 1526, pag. 45. Vö. az uralkodó jún. 2-i, a szászokhoz adóügyben küldött levelével (II. Lajos oklt., 1540. sz.).

60 Szebeni szk. 1526, pag. 45.

61 Szapolyai oklt., 527. (A vajda július 20-i levele.)

62 Szapolyai oklt., 528.

elküldték emberüket.⁶³ A kettős helyszín mögött talán az bújik meg, hogy a nemesi csapatok már elkezdték a gyülekezést az előbbi helyen (Horvát Gáspár augusztus 6-án ott volt),⁶⁴ míg a vajda alapvetően Kolozsváron tartózkodott. Ezzel állhat összefüggésben az is, hogy a gyülekezés helyét a vajda – immáron Kolozsváron időzve – augusztus közepére Tordára tette át.⁶⁵ Ennek oka valószínűleg az lehetett, hogy közelebb feküdt a leendő kivonulási útvonalhoz.

Szapolyai János vajda valamikor augusztus elején tette át székhelyét Kolozsvárra.⁶⁶ Augusztus 11-én már innen írt levelet a szászokhoz, amelyben egyfelől közölte velük, hogy a király küldönce útján gyakran megüzenete neki, illetve *ma is* – minden bizonnyal Basi György érkezett vissza – felszólította, hogy velük együtt (azaz a tartomány haderejével) azonnal induljon hozzá. Másfelől ő is megparancsolta nekik, hogy teljes haderejükkel induljanak a kijelölt gyülekezőhelyre.⁶⁷ A gyülekezőhelye azonban – legalábbis a szászoknak – már nem Torda, hanem Szászváros lett, ahol a szászoknak kapitányaik parancsnoksága alatt és a városaik vezetőinek is fejenként kellett megjelenünnük.⁶⁸ A szászvárosi gyülekezőhely már egyértelműen arra utal, hogy az erdélyi haderő a Maros folyó völgyében szándékozott kivonulni a tartományból és megindulni Mohács felé.

Voltak-e ellentétes királyi parancsok?

Az uralkodó, II. Lajos és Szapolyai János erdélyi vajda között különböző személyek hozták, vitték a híreket és parancsokat, vingárti Horvát Gáspár, somlyói Bátori István és Battyányi Orbán neveit már említettem, a negyedik a vajda régi, kipróbált embere, Basi György volt.⁶⁹ Őt előbb Szapolyai küldte a királyhoz, és Pentelén (ma Dunaújváros) – ahol augusztus 2–3-án voltak⁷⁰ – érte el Lajos király táborát és adta át Szapolyai üzenetét, amit Brodarics így örökített meg: „A vajda kétségek közt hányódik, mit is kellene tennie, az elmúlt napokban hozzá ért üzenetek nagy változatossága miatt; először néhány királyi levél jött hozzá, aztán számos követ, köztük Vingárti Horváth Gáspár is, királyi fő-étekefogómester, ezek azt parancsolták, hogy menjen a királyhoz, aztán Batthyány

63 Szebeni szk. 1526, pag. 48.

64 MNL OL, DF 247834.

65 Pataki: i. m., 71. 17. jegyzet; Fabritius Károly: *Pemfflinger Márk szász gróf élete különös tekintettel a reformáció elterjedésére az erdélyi szászok között*. (Értekezések a történelmi tudományok köréből, IV/6.) MTA, Budapest, 1875, 82. 1. jegyzet.

66 Az első biztos adat: augusztus 10.: Szebeni szk. 1526, pag. 50.; augusztus 24.: Szapolyai oklt., 531.

67 Szapolyai oklt., 530.

68 Szebeni szk. 1526, pag. 56., vö. Uo. pag. 51., idézte Fabritius: i. m., 82. 1. jegyzet.

69 Kubinyi András: A Szapolyaiak és familiárisaik (szervitoraik). *Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Philosophica*, 13. 2008. 3. 241–242.; 1511-ben már a vajda servitora: Szapolyai oklt., 327.

70 C. Tóth Norbert: II. Lajos király utolsó útja. S. a.

Orbán érkezett, aki valami olyan tanácsot hozott, hogy a havaselvi vajdával támadja hátba az ellenséget, végül Somlyai Báthori István jött, aki újra azt az első üzenetet ismételte meg, nem vonva vissza határozottan azt, amit Batthyány Orbán révén küldtek, így hát teljességgel bizonytalan, mit kellene tennie e sokféle utasítás közepette, vagy melyik parancsnak engedelmeskedjék; ő maga mindenre kész, amit a királyi Felség kíván, mégis azt a tervét látja messze legüdvösebbnek, mely őt a királyhoz utasítja, már az a másik, a török hátbatámadása, elkésett, és amilyen nagyon veszélyes, annival nehezebben kivitelezhető is, mint korábban lett volna, még, ha a leghasznosabb lenne is, mert a havaselvi, akivel együtt kellett volna cselekednie, már kénytelen volt egyetlen fiát túszként a török császár táborába küldeni.⁷¹

A személynevek az események leírása során a jelek szerint kicsit összekeveredtek, mivel, mint az előbbiekből már látható volt, vingárti Horvát Gáspár királyi asztalnokmester⁷² és Bátori István – királyi tanácsos, Szapolyai egykori alvajdája, ekkor már Mária királyné Máramaros megyei ispánja⁷³ – egyszerre érkeztek meg Szapolyaihoz július 25-e táján, és az általuk hozott parancs nyomán indította útnak Basi Györgyöt a királyhoz. Végül a Brodarics által említett harmadik személy Battyányi Orbán királyi titkár volt, akit II. Lajos király küldött a moldvai vajdához, és akivel egyúttal Szapolyai Jánosnak is üzent. Hogy Orbán végül járt-e személyesen is a vajdánál, nem tudjuk, az viszont biztos, hogy Szeben város augusztus 2-i, Beszterce városához szóló levele szerint Küküllővárban kellett neki átadni 400 forintot költségeire.⁷⁴

A vajda üzenetének megtárgyalása után Basi Györgyöt Statileo János királyi titkárral küldték vissza Dunaföldvárról – ahol augusztus 3–4-én táborozott a sereg⁷⁵ – Szapolyai Jánoshoz. II. Lajos király – Brodarics munkája szerint – a következő utasítást adta a vajdának: „A királynak tetszik a vajda tanácsa, és most, amikor az ellenség átlépte a birodalom határait, és ellene igyekszik, hasznosnak ítéli azt, ezért minden más ügyet és tervet hátrahagyva, a vajda az összes csapattal, mind az erdélyiekével, mind valahánnyal, amivel a király táborába jövet útközben bárhol összeakad, a királyhoz siessen, mindenkit, akit csak tud, a királyi táborba hozzon, ne csak nemeseket és vitézkedőket, hanem földműveseket is.”⁷⁶

71 B. Szabó – Farkas (szerk.): *Örök Mohács*. Id. kiad., 308–309. Kulcsár Péter fordítása.

72 C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók*. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak) MTA, Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézet, Budapest, 2016, 117.

73 Uo. 88.; C. Tóth Norbert – Horváth Richárd – Neumann Tibor – Pálosfalvi Tamás – W. Kovács András: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék*. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak) MTA, Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézet, Budapest, 2017, 67.

74 Lakatos: i. m., II. 350. 190. sz.; Pataki: i. m., 84.

75 C. Tóth: II. Lajos király utolsó útja. Id. kiad.

76 B. Szabó – Farkas (szerk.): *Örök Mohács*. Id. kiad., 309. Kulcsár Péter fordítása.

Az előbbiek alapján szinte bizonyos, hogy augusztus 11-én Basi György és Statileo János érkezett meg Szapolyaihoz, és a jelek szerint át is adták neki és a többieknek a király üzenetét, illetve leveleit. Pár nappal később Szapolyai visszaküldte Statileót, akivel megüzente a királynak (és a mellette lévő országnagyoknak), hogy próbálják meg elhalasztani az összecsapást addig, amíg ő – és a szintén ugyanilyen üzenetet küldő Frangepán Kristóf – katonáival meg nem érkezik, mivel „Erdélyből mind számra, mind katonai erőre nézve olyan kitűnő csapatok jönnek vele, hogy azokba a király a győzelemnek akár legbiztosabb reményét is vetheti”. A kérést a követ Macedónújfaluban (ma Palotabozsok) tolmácsolta a királynak valamikor augusztus 20-a után.⁷⁷

A mintegy ötezer fős erdélyi sereg⁷⁸ – amely a Mohácsnál felvonuló sereg (25-27 ezer fő) létszámának körülbelül ötödét jelentette, és megegyezett a Battyányi Ferenc bán által vezetett szlavóniai csapatok létszámával – valamikor augusztus legvégén indulhatott neki a több mint 400 km-es útnak, és mivel lovas és gyalogos katonákon kívül puskásokat és ágyúkat is vittek magukkal, haladásuk biztosan nem volt gyors. A Kolozsvárról induló Szapolyai és kísérete Brodarics tudósítása szerint különválva a seregtől a mintegy 350 km-re lévő Szeged közeléig jutott el.⁷⁹

A vereség és a király halálának híre szeptember 3-án vagy 4-én már eljutott a Budáról menekülő Mária királynéhez és környezetéhez,⁸⁰ arról viszont nincs információnk, hogy mikor tudta meg azt Szapolyai János. Egy biztos, a vajda szeptember 30-i, Fegyvernekről a lengyel királyhoz és kancellárjához küldött levelében már tudott erről, és amiatt szabadkozott, hogy addig miért nem írt nekik a csatáról: „Ezt a terhet legkedvesebb fivérünkre bíztuk – akiről akkor úgy hallottuk, hogy visszatért az ütközetből –, hogy mindkettőnk nevében Őfelségének – akit mi mindig a legnagyobb hűséggel szolgáltunk és minden igyekezetünkkel szolgálni kívántunk – írjon. Később azonban értesültünk arról, hogy a királyi felség is a kereszténység szolgálatában elesett. Így őfelsége megfosztott egy jó szolgától, a tekintetes és nagyságos uraságtok pedig egy jó baráttól. Mi pedig egyetlen és legkedvesebb testvérünket veszítettük el.”⁸¹

⁷⁷ Uo. 313.

⁷⁸ A sereg létszámát közvetett úton lehetett kiszámítani, erre lásd a közeljövőben megjelenő tanulmányomat.

⁷⁹ B. Szabó – Farkas (szerk.): *Örök Mohács*. Id. kiad., 321–322. Kulcsár Péter fordítása.; Pataki: i. m., 84.

⁸⁰ Neumann Tibor: A mohácsi áldozatok listái 1526 őszéről (szövegkiadás és kommentár). In Varga Szabolcs – Kovács István (szerk.), Bencze Krisztina (a szerk. munkatársa): *Mohács: számvetés. Tanulmányok az 1526. évi mohácsi csatáról*. Martin Opitz, Budapest, 2025, 328.

⁸¹ Carolina Lanckorońska (szerk.): *Documenta ex Archivo Regiomontano ad Poloniam spectantia IV pars. HBA, B 2, 1525–30*. (Elementa ad Fontium Editiones XXXIV.) Institutum Historicum Polonicum, Romae, 1975, 67.

Összegzés

Röviden áttekintve a vajda törökösségéről és a csatából történő szándékos elmaradásáról, illetve elkéséséről szóló „Mohács előtti” forrásokat, egyértelmű, hogy azok különböző félreértéseken és mendemondákon alapultak. A kérdés felmerülése inkább a felfokozott hangulatnak és Szapolyai János Budától való távollétének lehetett köszönhető, azaz nem tudott magyarázatot adni a különböző erdélyi történésekre. Továbbá ne becsüljük le a királyi udvarokat belengő intrikák hatását sem, amikor minden – a távolból érthetetlen és a valaki számára ismeretlen – cselekedet különös fényt kaphatott akkor és ott. Utóbb viszont, bizonyos események nyomán Szapolyai cselekedetei visszamenőleg is más értelmezést nyertek. Az 1526. október közepén tartott tokaji gyűlésen Szapolyai János erdélyi vajda felemelése mellett döntöttek, és november 5-re Székesfehérvárra királyválasztó országgyűlést hívtak össze, ahol november 11-én megtörtént koronázása is.⁸² Alig egy hónappal később az országnagyok egy másik csoportja Pozsonyban Ferdinánd főherceget választotta meg magyar királlyá, mindez pedig gyökeresen új helyzetet teremtett. János király vazallusi kézcsókja (1529) után pedig minden, 1526 előtt felrótt és fel nem rótt cselekedete, törökkel való cimborálással történő meggyanúsítása „valóságossá” vált.

82 Barta: i. m., 61.

Tartalom

Előszó	5
Lovassy-Cseh Tamás – Szabó Lilla: 16. Kolozsvári Magyar Napok	6
Gergely Balázs: Kolozsvári Magyar Szalon	12
AUGUSZTUS	
KALENDÁRIUM	14
VISSZATEKINTŐ	
Pataki Szabolcs: Az 1916-os román betörés	20
KOLOZSVÁRI KINCSEK	
Csoma Nikol: Orosz Endre élete és munkássága	26
Lovassy Cseh Tamás: Megérteni és megérezni a régi Kolozsvárt	30
NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA	
A Király utca	35
KOLOZSVÁRI PANTHEON	
Gaal György: Házsongárdi évfordulók, 2026–2027	37
ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA	
Márton Evelin – Vincze Ferenc: A nagy lebőgés oknyomozó története 0.2	40
SPORT	
Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (1.)	46
GYERMEKEKNEK.	48
KERESZTREJTVÉNY	49
SZEPTEMBER	
KALENDÁRIUM	50
VISSZATEKINTŐ	
Benkő Levente: Mozgástér őszinteség és párthűség között 1956-ban, Romániában	58
KOLOZSVÁRI KINCSEK	
Somogyi Gréta: Egy erdélyi gróf a birodalom peremén – Mikó Imre életpályája	72
NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA	
Gaal György: Király utca 29.	82
KOLOZSVÁRI PANTHEON	99
ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA	
Zsidó Ferenc: Egy jámbor egér kuncogásai	101
GYERMEKEKNEK.	104
KERESZTREJTVÉNY	105

OKTÓBER

KALENDÁRIUM 106

VISSZATEKINTŐ

Dávid Gyula: Kolozsvári ősz – 1956 112

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Rácz Norbert Zsolt: Balázs Ferenc – 125 éve kortársunk 124

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Kovács Zsolt: Bethlen Pál Bel-Király utcai palotája. Támpontok egy kolozsvári palota történetéhez 135

KOLOZSVÁRI PANTHEON 151

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

László Noémi: Szégyen 152

SPORT

Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (2.) 154

GYERMEKEKNEK. 156

KERESZTREJTVÉNY 157

NOVEMBER

KALENDÁRIUM 158

VISSZATEKINTŐ

C. Tóth Norbert: A „törökösség” vádja 164

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Benkő Judit: Az operahősnők „élete” egy álomban kezdődik... 178

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Hegyi Réka: A kolozsvári magyar nyelvű bábszínház elmesélt története 189

KOLOZSVÁRI PANTHEON 203

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Mátyus Melinda: Vitézrendi Cincogó Felicián egyetlen beszéde 205

GYERMEKEKNEK. 208

KERESZTREJTVÉNY 209

DECEMBER

KALENDÁRIUM 210

VISSZATEKINTŐ

Lupescu Makó Mária: Kapisztrán János, Hunyadi János és Nándorfehérvár – 570 216

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Köllő Kata: Szalmaszálak 231

KOLOZSVÁRI PANTHEON 234

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Mărcuțiu-Rácz Dóra: LitGPT – aktualizált irodalmi weblexikon 236

SPORT

Boros Miklós: Olimpiai bajnokok jönnek Kolozsvárra 238

GYERMEKEKNEK. 240

KERESZTREJTVÉNY 241

JANUÁR

KALENDÁRIUM 242

VISSZATEKINTŐ

Bense Eugen: A kolozsvári képeslapok története dióhéjban 248

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Lupescu Radu: Bocskai István fejedelem születési háza 255

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Weisz Attila: A Toldalagi–Korda-palota 269

KOLOZSVÁRI PANTHEON 275

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Borcsa Imola: Cédula 277

GYERMEKEKNEK. 280

KERESZTREJTVÉNY 281

FEBRUÁR

KALENDÁRIUM 282

VISSZATEKINTŐ

Mátyás-Rausch Petra – Oborni Teréz: A kolozsvári pénzverő kamara
a fejedelemség korában 288

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Mihály Melinda: Bocskai István fejedelem fedeles kannája 301

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Ferenczi Szilárd: Kaszabolás és ostrom a Király utcában 305

KOLOZSVÁRI PANTHEON 310

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Sánta Miriám: Dobog már az acélszív 311

SPORT

Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (3.) 312

GYERMEKEKNEK. 314

KERESZTREJTVÉNY 315

MÁRCIUS

KALENDÁRIUM 316

VISSZATEKINTŐ

Flóra Ágnes: Kolozsvár pecsétje 322

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Wanek Ferenc: Egy nemzetközi hírű geológus negyed évszázados működése
Kolozsvárt 325

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Mihály Melinda: Újhelyi Gábor ötvösmester Király utcai háza	334
KOLOZSVÁRI PANTHEON	346
ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA	
Szántai János: Messiás a vízben	349
GYERMEKEKNEK.	352
KERESZTREJTVÉNY	353

ÁPRILIS

KALENDÁRIUM	354
VISSZATEKINTŐ	

Lupescu Radu: A Híd utcai kaputorony együttese	360
--	-----

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Ferenczi Szilárd: Szvacsina Géza polgármester szerepe Kolozsvár életében . . .	368
--	-----

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Nagy Béla: A Király utcától a Svábhegyig. Titkos Ilona színművésznő élet- és pályaképe	378
KOLOZSVÁRI PANTHEON	386
ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA	
Szabó Róbert Csaba: Háromszínű kutya	388
SPORT	
Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (4.)	392
GYERMEKEKNEK.	394
KERESZTREJTVÉNY	395

MÁJUS

KALENDÁRIUM	396
VISSZATEKINTŐ	

Vécsei Hunor: Millenniumi ünnepek Kolozsváron	402
---	-----

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Kása Zoltán: Száz éve született Maurer Gyula matematikus	414
--	-----

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Vörös Alpár István Vita – Jakab Antal Géza – Pócsai Sándor: Százéves az oktatás a Király utcában	419
KOLOZSVÁRI PANTHEON	434
ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA	
Varga László Edgár: Újra legyőzzük az apolitizmust	435
GYERMEKEKNEK.	438
KERESZTREJTVÉNY	439

JÚNIUS

KALENDÁRIUM 440

VISSZATEKINTŐ

Nagy Béla: A kolozsvári Sigmond nagyiparosok. 446

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Lukács József: A kolozsvári felsőfokú orvos- és sebészképzés kezdetei – 250 év távlatából 458

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Kiss Gábor: Az Erdélyi Református Egyházkerület Központi Hivatala – a láthatatlan hálózat csomópontja 473

KOLOZSVÁRI PANTHEON 477

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Botházi Mária: Bajor-átiratok: irodalmi lexikon 479

SPORT

Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (5.) 481

GYERMEKEKNEK. 482

KERESZTREJTVÉNY 483

JÚLIUS

KALENDÁRIUM 484

VISSZATEKINTŐ

Furu Xénia – Furu Árpád: Adalékok az Unitárius Kollégium építéstörténetéhez 490

KOLOZSVÁRI KINCSEK

Papp Klára: Csáky Rozália alapításai, jótékony kezdeményezései Kolozsváron . 504

NEGYEDELŐ: KIRÁLY UTCA

Hermán Dániel: „Javíthatatlan optimista vagyok” – beszélgetés Könczey Elemér grafikussal 516

ÍRÓK-KÖLTŐK VÁROSA

Vermesser Levente: Mikor egér az ember? 521

Killyéni András: A Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club születésének története (6.) 524

GYERMEKEKNEK. 526

KERESZTREJTVÉNY 527